

Zemědělství a potravinářství jsou pro společnost strategické sektory, na to je potřeba pamatovat

Jaký vliv má zemědělství na krajinu, jak velká je produkce oxidu uhličitého původem ze zemědělských výrob, proč se používá nesmyslné označení průmyslové zemědělství, jak zásadně ovlivňují sektor vysoké ceny energií, hnojiv či práce, jak je to s krajinnými prvky a velikostí pozemků, kam míří podpory a proč je Evropa tak výrazně ambiciózní, i když tím někdy jde proti selskému rozumu a zkušenostem z praxe. O tom všem hovoří v širších souvislostech pro Právo prezident Agrární komory České republiky Jan Doležal.

Od vstupu do EU nedošlo v ČR k intenzifikaci zemědělství a devastaci krajiny, právě naopak

■ **Veřejnou diskusi opět rozvířila témata směřovaná na větší tlak na zemědělce ve věci ochrany ovzduší, půdy či krajiny, která označují zemědělství za bezohledného ničitele zdrojů. Jak to vnímají sami zemědělci?**

Pokud to vezmu popořadě a začnu u oxidu uhličitého, tak musím vysvětlit, že se zde často zaměřuje globální rozměr s rozměrem evropským, potažmo národním. Hovoříme-li o významném podílu zemědělství na produkci skleníkových plynů, kde se používá údaj až 23 %, tak podle Českého statistického úřadu se vlastní zemědělství (bez lesnictví) podílí na skleníkových plynech produkovaných v České republice ze 7 %, zatímco například u energetiky je to 84 %. Pokud by mělo být zásadní prioritou dekarbonizovat Českou republiku, pak by se jako příhodný cíl tedy jevil jiné obory než zemědělství.

Je dobré porovnat také velká čísla. Evropská unie, která se cítí být globálním lídrem v řešení klimatické krize, totiž od roku 1990 snížila produkci skleníkových plynů z přibližně 3,5 miliardy tun ročně na dnešních 2,4 miliardy tun. Ve světě se nicméně ve stejném čase produkce skleníkových plynů zvýšila z cca 21 miliard tun skleníkových plynů na dnešních 32,2 miliardy tun. Česká republika se pak na globálních emisích podílí minimálně, kdy ročně vyprodukuje přibližně 88 milionů tun skleníkových plynů.

Evropská unie do emisí vyprodukovaných zemědělstvím započítává ještě lesnictví a změny způsobené užíváním půdy. Že by docházelo k záboru krajiny pro zemědělství pro ČR neplatí, zemědělská půda zde spíše ustupuje zástavbě, ať už rezidentní, nebo průmyslové. Česká republika má v Evropě (a možná i na světě rekordní) 1100 m² skladů a logistických hal na obyvatele. Mnohdy na kvalitní orné půdě. I se započtením změn v užívání půdy a lesnictví vychá-

zí údajný podíl zemědělství na tvorbě skleníkových plynů na 19 %. I kdybychom tento podíl redukovali na nulu, uspoříme pouhých 16,72 milionu tun CO₂. Globální emise na obyvatele přitom dnes vycházejí na přibližně pět tun CO₂ na hlavu. Světová populace roste tempem 0,88 % ročně. Při osmi miliardách obyvatel planety Země to znamená roční přírůstek zhruba 70 milionů. Počet nově narozených je přitom více než dvojnásobný oproti počtu každoročně zemřelých. Ve finále tak každoročně jen tempem růstu obyvatel přibude na světě přibližně 350 milionů tun CO₂, tedy asi sedmina roční produkce skleníkových plynů v EU.

■ **Možná i z této neznalosti a při pohledu zvenku se někdy používá pojem „průmyslové zemědělství“ a vytváří se dojem, že právě tuzemské zemědělství tyto parametry splňuje. Jak vnímáte tento názor?**

V České republice je výrazně nižší spotřeba přípravků na ochranu rostlin oproti jiným členským státům EU, a to jak v absolutních číslech (v roce 2021 cca 1,5 kg účinné látky na hektar), tak ve srovnání například s rokem 2011, vše dle oficiálních statistik. V žebříčku snižování spotřeby jsme dokonce nejlepší v rámci celé Evropské unie. Na jedné straně máme větší lány a nedochází tolik k nadužívání, na straně druhé je to otázka ekonomiky.

Půda bez orání by se sice ochránila proti erozi, ale za cenu hraboších kalamit a marného boje s plevely a škůdci

Co se týče podílu půdy v režimu ekologického zemědělství, patří České republice sedmé místo v rámci Evropské unie a jsme zároveň na cca 1,5násobku průměru EU, přičemž podíl ploch, kde se hospodář ekologicky, neustále roste. Pravdivé není tvrzení, že by se v Česku masivně rozorávala zemědělská půda. Procento zorné zemědělské půdy se nyní pohybuje na 70,9 % zemědělské půdy, tj. 38 % rozlohy ČR, a je nižší než v roce 1990 a nijak nevybočuje ve srovnání s jinými méně hornatými zeměmi světa. Nelze tak souhlasit s tím, že od vstupu do Evropské unie dochází v ČR k intenzifikaci zemědělství a devastaci krajiny. Je to právě naopak.

■ **Velký důraz současná zemědělská politika klade na ochranu půdy před vodní i větrnou erozí, na udržení její kvality a zúrodnování, minimalizuje polní práce, motivuje k obohacení krajiny, což se zdá jako správný směr, který může ale v praxi narazit na ekonomickou realitu nebo třeba i vlastnické vztahy.**

O problému půdní eroze se možná mluví více, než jaké jsou její reálné důsledky. Obecně zastávám názor, že každý dobrý zemědělec své pozemky zná, ví, jak na nich hospodařit, a dělá vše pro to, aby udržel jak půdu, tak její kvalitu. V současné době platí na 25 % orné půdy výrazná omezení s cílem omezit vodní erozi. Konkrétně je to na nejohroženějších pozemcích úplný zákaz pěstování plodin s nízkou ochrannou funkcí, což je třeba

Prezident Agrární komory České republiky Jan Doležal, který také sám aktivně vypomáhá na rodinném hospodářství. Foto Agrární komora ČR

kukuřice, brambory, řepa, bob, sója, slunečnice, topinambury a čirok. Do této skupiny se řadí rovněž úhor bez porostu a plochy bez plodiny.

V minulém dotačním období bylo v rámci takzvaného ozeleňení, které mělo přispět mimo jiné k bohatším osevinným postupům, zemědělcům nařízeno využívat půdu v takzvaném ekologickém zájmu. Na výběr měli mezi úhory, meziplodinami nebo dusík vázajícími plodinami. Vyhodnocení dat ministerstvem zemědělství ukázalo míru popularity meziplodin a dusík vázajících plodin, kam patří i víceleté pícniny, vytvářející dlouhodobý půdní pokryv na 93,3 % těchto ploch.

Od letošního roku, tedy v novém dotačním období, pak existuje přímá podpora biopásů, pěstování meziplodin a ploch s bohatým druhovým pokrytím. Nově se také zavádí jejich podpora, přičemž environmentální pilíř je v České republice silně orientován právě na zlepšování hospodaření v krajině a snižování zátěže zemědělství, což potvrzuje i srovnání s jinými členskými státy, které mají „zelený koeficient“ výdajů na zemědělství nižší než ČR.

Velká diskuse mezi praxí a úředníky se vede k omezení základní činnosti, tedy orby. Klimatologové v ní vidí riziko kvůli úniku CO₂ do atmosféry. Půda bez rostlinného pokryvu je zase podle některých pedologů náchylnější k větrné erozi. Podle nás nicméně není možné orbu

eliminovat. Podzimní orba se provádí nejen kvůli lepšímu využití vláhy, ale také k eliminaci plevelů a škůdců. Bez orby a s celoročním půdním pokryvem sice možná ochráníme půdu proti erozi, ale patrně nás čeká ještě více hraboších kalamit a marný boj s plevely a škůdci. Ve Spojených státech se již od devadesátých let takřka neoře, čímž se snížila spotřeba pohonných hmot a na velkých lánách redukovalo riziko eroze. Na dru-

kách. Jen podotýkám, že i to je důvodem, proč se potýkáme s nadprodukcí obilovin a jejich vývozem, není je jak zkrmit, a tak ekonomicky zhodnotit.

V zájmu zachování hektarových výnosů a kvalitativních parametrů sklizené produkce tak musela být hnojiva statková nahrazena hnojivy umělými. Je to jednodušší rovnice, to, co z pole sklídím, tam musím také vrátit. Například spotřeba fosforu je v ČR nižší než v EU, nicméně klesající stavy drůbeže přispívají i zde k nutnosti nahrazovat hnojiva statková hnojivy minerálními.

Ceny zemědělských výrobců v ČR se u řady komodit pohybují nejen pod průměrem EU, ale i pod výrobními náklady

■ **Jak je to vlastně s deklarovanou závislostí evropského, potažmo českého zemědělství na dotacích? Lze celkovou širší poskytování veřejných služeb provozovat bez podpory?**

Ceny zemědělských výrobců se u řady komodit pohybují výrazně pod průměrem EU a z vyhodnocení dat ČSÚ je vidět zřejmý fakt, že jsou dlouhodobě výrazně pod vlastními výrobními náklady. Stejnou překážku pak bude mít jakákoliv zemědělská produkce, ať už bude vycházet ze zemědělství ekologického, konvenčního, či regenerativního. Podpory slouží například na podporu péče o krajinu, jako kompenzace omezování výroby či k vyšším standardům pěstování náročných plodin nebo chovů zvířat. Je ale smutné, že i za této situace vláda nedokáže vyhodnotit reálný stav agrárního sektoru a v současném nestabilním období na své podnikatele přenáší další finanční zátěž a společně s ostatními záměry konsolidačního balíčku, ale i striktními požadavky na zelenou politiku dále ohrožuje zemědělské podnikatele v jejich každodenní činnosti, v jejich ekonomické životaschopnosti a v jejich konkurenceschopnosti vůči zahraničí.

Představa, že si zemědělci mastí na podporách kapsu, je mylná. V praxi je tomu spíše naopak. Dotace ve finále zdražují náklady, stavby nebo třeba zemědělskou techniku. Spousta peněz přes zemědělce lidově řečeno pouze „proteče“. Příkladem může být nájemné za půdu. V České republice jsou v současnosti tři miliony vlastníků půdy a pouze 30 tisíc zemědělců. Zemědělci přitom ročně vynaloží až 10 miliard korun na tzv. pachtovné (nájem za půdu), což odpovídá asi 40 % obálky přímých plateb. Pachtovní smlouvy jsou zároveň uzavřené na určitou, předem danou dobu a změna dotačního systému by stále zna-

menala náklad na straně uživatelů na pachtovné.

■ **Přesto se ale říká, že unijní zemědělství je svým způsobem výkladní skříní Evropské unie. Ostatně co se týká udržitelosti, ohleduplnosti vůči životnímu prostředí a zacházení s přírodními zdroji, je evropské zemědělství globálním lídrem a svůj díl na tom má právě cílená podpora. Novou výzvou je takzvané regenerativní zemědělství. Jak to vnímáte?**

Regenerativní zemědělství nemusí být špatným řešením pro řešení lokálních problémů, zejména co se týká ochrany půdy a stavu místního mikroklimatu, ve finále možná i adaptace na klimatickou změnu. Pokud se někdo ovšem bude chtít vydat pouze touto cestou, musí si uvědomit několik věcí. Závislostí zemědělství se není možné zbavit. Regenerativní zemědělství bude kvůli eliminaci orby a ve snaze zachování současných výnosů závislé na herbicidech a dalších přípravcích na ochranu rostlin ještě více než současné zemědělství. Nižší výnosy při stávajících cenách zase budou znamenat závislost na veřejných podporách.

Dále není možné aplikovat podobnou filozofii pouze v ČR či pouze v Evropě bez ochrany místních producentů, což ale povede k vyšším cenám potravin. To v kombinaci s nižší výkupní silou obyvatel ČR není pro žádnou z vlád žádoucí situace. Vyšší náklady pro místní producenty a otevřené hranice zase budou znamenat faktickou likvidaci ekonomické udržitelnosti místní produkce.

Představa, že si zemědělci „mastí na podporách kapsu“, je mylná, v praxi je tomu spíše naopak

Příklad nám může dát Srí Lanka a tamní ekonomická a politická krize vyvolaná zákazem minerálních hnojiv a výrazným omezením přípravků na ochranu rostlin. Eliminace výrobních faktorů a následné snížení výnosů i u nás nutně povedou ke krachu či závislosti na jiné formě dotačního systému. Ten mohou financovat například momentálně hodně skloňované emisní povolenky, které by měl platit průmysl a dostávali by je zemědělci. Pořád se nicméně bavíme o tom, že „zelenější produkci“, která se po zemědělcích v Evropě požaduje, musí někdo zaplatit. V každém produkčním oboru platí zásada, kdy je nutné vzít v potaz čas, náklady a kvalitu výsledného produktu. Tedy že chci něco kvalitního, levného a chci to rychle. Závěr prověřený praxí praví, že nikdy nelze mít výrobek, který splní všechny tyto tři atributy, ale pouze dva z nich.

Stranu připravil
Václav Tuček

Partnerem stránky je

AGRÁRNÍ KOMORA
České republiky